

EESTI POLITSEILEHT

Administratiiv-õigusline aegkiri.

Nr. 25 (81).

16. juunil 1923 a.

III. aastakäik

Ilmub üks kord nädalas — igal laupäeval.

Tellimise hind: aastas . . . . . Mk. 800.—
 poole aastas . . . . . 400.—
 weerand aastas . . . . . 200.—

Üksik nummer maksab Mk. 18.—

Tellimised — järgmise kuu esimesest päevast.

Toimetus ja kontor: Tallinn, Toompea lossis. Tel. 5-15.

Awatud kell 1/2 9 — 1/2 3. Toimetaja kõnetunnid k. 12—1.

Kuulutuste hind:

1/1 lehek.	Mk. 3000.—	1/4 lehek.	Mk. 800.—
1/2 "	1500.—	1/8 "	400.—
1/3 "	1000.—	1/16 "	200.—
	1/32 lehek.	Mk. 100.—	

Lehe eesküljel 75%, tekstis 100% kallim.

Adressi muutmise 10 mk.

Adress kirjade jaoks: Tallinn, Postkast nr. 338.

Jooksew arwe „Eesti Pangas“ nr. 1056.

II. Riigikogu esimees Jaan Tõnisson.

Sisu: 1) E. Engelbrecht, Politsei ja publikum. 2) R. Miffelbt, Awalk ja eradigus. 3) M. Morrison, Rootsjaaegsed administratsiooni ja kohtu korraldused Läänemeremaal. 4) Dr. Niemann, Täskwargus ja selle wastu wõitlemine. 5) Praeguse aja politsei arenemistätt Inglismaal. 6) Ametlik oja. 7) Kuulutused.

Politsei ja publikum.

Kriminaal-kommissar E. Engelbrecht, Berliinis.

Paljudes suuremates Lääne Euroopa linnades, eriti aga Saksamaal, toovad päemalehed väga fagedasti teateid kaswawa puuduse üle kodanikkude julgeoleku ja wara kaitse suhtes. Rahwa seas kalduatakse aga sageli arwamisele, et ennesõjaaegne agar politsei tegewus nõrgenenud on (kest Euroopa riikides). Sealjuures püütakse praegusi olukordi ennesõjaaegsetega wõrrelda, unustades neid raskusi, mis eriti politseil oma ülesannete teostamisel praegu ära wõita tuleb.

Sõja järelaegsetel aastatel oli pea kõigis kest Euroopa riikides kestwat kuritegemuse tõusu märgata, eriti suurenesid riisumiste, rööwimiste ja tapmistega juhtumised. Põhjusti tuleks osalt rahwa majanduslikest kii-
fikusest ja pika sõja mõjust isiku peale ot-
sida. On ka arusaadaw, et inimesed, kes ko-
gu aeg ainult wastast tapsid ja häwitafid, sealjuures kaugeleki mitte tsiwiliseeritud elu elades, lühikese ajaga korralduste elu-
tingimistega oma elu kokkukõlasse wita ei suuda. Ka on tähelepanu wäärt, et mitmel pool peale sõja lahti puhkenud rewolutsio-
onis kuritegijatele paremaks kooliks olid, nagu see Saksamaal 1918 a. talwekuudel ilmsiks tuli, kus politsei kuritegemuse was-
tu wõitlemises pea täiesti wõimetu oli. Endiselt wälis- ja kriminaal-politseit wõeti sõjariistad ja ka arwuliseft oli nende jõud nõrk, et rööwimistele ja riisumistele mõnawalt wastu astuda. Järk-järelult aga wõidi uus politsei korraldus läbi, kes peagi kodanikkude julgeolekule tõsiseks kaitseaks kuines. Saksamaal eriti suutis uue „roheline“ politsei energiline tegewus peagi publikumi poolehoidu wõita. Kuna, naan waremalt nimetatud, kuritegemus tuawas-
ti kaswas, ei toonud see enesega nimetamise wäärilist kriminaal-politsei suurenemist kaasa. Üldse olid selles terawas kriminaal-
politsei wõitluses kuritegemusega weel

Suitsetage
Eesti paberosse
FRU-FRU

muudki warjutülgi. Pikk sõda nõudis ka politsei ridadest enesele ohwreid ja fagedas-
ti olid need paremate jõudude hulgast. Nende asetäitjad olid weel noored ning wilm-
matud, ega polnud neil ka tarwisminemaid walmuomadusi, mis endisest koolist läbitäi-
nutel lihasse ja luusse kaswanud oli.

Kuid noor kriminaal-politsei astus püsi-
walt ja energiliselt kuritegemusega wõitlu-
sesse. Suurejooneliselt korraldatud „razzia-
te“ abil said kuritegijad oma kogumise- ja
peiduurgastest, mis tähtsamates liikumise
keskkohtades asusid, eemale peletatud. Esi-
mefes järjekorras said igasugused wõlkaa-
lid läbi otstitud ja puhastatud: just siin sat-
tus nii mõnigi kawa otstitud kuritegija po-
litsei õnge otsa. Need razziaad, mis küll osa-
list murinat tekitasid, said siiski pea rahwa
hulgas sallitawaks nähtuseks, sest tuldi aru-
saamisele, et need abinõud rahwa julgeole-
ku kaitseks ette wõeti.

Palju tagajärjerikkamaks oleks wõinud
aga politsei tegewus kujuneda, kui temale
rohkem mõistlikku toetust rahwa poolt kind-
lustatud oleks olnud. Minult harwa
ja ab politseile tõsine ja küllal-
dane toetus rahwa poolt osaks. Enamasti walitseb rahwa seas imelik
wõerastaw olef politsei wastu, ning on
selle tõttu ülesandmistega tegemisel ehk
tunnistajana väga tagasihoidlik. Nii
mõnigi tunnistaja, kelle andmetel ku-
riteo jälgimise juures kaaluw täht-
sus, jätab selle tegemata, et üleliigset
„jooksiit“ ja tülist peaseada. Kui sa-

SHOKOLAADI JA KOMPWEKITEHAS

K. DETERT & K^o

Tallinn, S. Batareit. 12. Kõnestr. 22-43

Kõlge peenemaltsemad shokol.
ja Monpansje „Kodumaa“.

gedasti pole kodanikkude ükskõiksus takistuseks õigeajalise kuritegemuse ilmiskstege- misele, niisama ka kuritegija isiku kindlak- tegemisele ja tabamisele. On mitmel korral ette tulnud, kus jalutajad metjas furnu- ha on leidnud ning paremaks arvanud sel- lest politseile üldse mingisugust teadet and- mast. Kui sagedasti saab politsei ametnik al- les ülekuldamisel teada, et tunnistaja ap- pihüüet kuulnud olla ja naabri korterist kahtlast isikut kompaga välja tulema näi- nud, ilma et temal sealjuures mingisugust kahtlust asja kohta tõusnud oleks. Kui aga kodanikkude tähelepanemisest juttu teha, siis piirdub see sageli ainult teatud uudishimu- ga. Puudub aga tõsi ne h u w i, tahetakse segamata ja tülitamata olla ning kardetakse kättemaksu. Selle tõttu on teadlikuks polit- seiga ühestöötamiseks erilist kasvatust ko- danikele vaja. Otsustusvõimet ja julgust leiab publikumi hulgast harva.

Märgatud mürdmargad ning põgenejad wargad, keda omanik taga ajab, lastakse sagedasti rahulikult ilma wahelsegamata talitada — sest kodanikkudel puudub suu- remalt jaolt tõsi ne abiandmise tahtmine. Abiotõimised politseinikkude poolt jääwad samuti tähelepanemata, tihti peale kõige wäiksematki, nagu wahitorras olewatele ametnikkudele teatamine jne. — Iseäranis raske on niisugusel juhtumisel kriminaal- politsei ametnikul talitada. Kuna välis-

politsei ametnik juba oma mündri tõttu kõigile kui politsei ametnik esineb, peab kriminaal ametnik oma elukutset weel paberite wõi „märkide“ abil tõendama, sealjuures oldakse nende tõenduste wastu umbusklik, nõutakse arreteerimise orde- rid jne. Juhtub aga weel halvemaid nähtusi, mida ajalehed tihti toowad, et seal ja seal on publikum kahte parteisse jagu- nenud, kus üks osa kuritegija poolt ja teine wastu on, mis politsei ametniku tööd juba sootuks paraliseerib. Saksamaal on küll publikum osalt kohustatud polit- sei ametnikkudele abiks olema ja mitte- abiksandmise korral karistatud wõiwad saa- da, kuid selle R. St. G. B. § 316 redakt- siooni järgi ei saa politsei ametnik tõsi- matel juhtumistel seda „funduslikku“ abi kasutada, sest nimetatud § on belbud, et kodaniku abiandmine ainult siis funduslik on, kui see „abiandmine ilma tõsiwema hä- daohuta tema isikule“ seotud on.

Rahwas peaks aga tõsiwema arusaamisele jõudma, et politsei toetamine tema oma huwides seisab. Mis täna ühele halba juh- tub, wõib homme teist tabada. Rahwa laia- lise toeluse abil on wõimalik suuremaid tagajärgi saamutada, kui koossetjude suu- rendamisega, mis ikkagi piiratult peab jääma. Kõige parem kodanikkude kaitse seisab just siiski kindlas ja otstarbekohases koostöötamises politseiga.

Awalik ja eraõigus.

Wann. adv. Mikfeldt'i poolt Tallinna tehnikumis ärapeetud loeng.

Inimesed on sunnitud oma iseloomu jä- rele suuremates ehk wähemates kogudes elama. Oma igapäewaste tarwiduste täit- miseks wajab inimene kõiksugu asju -- toitu, riideid . . .

Nende asjade muretsemise juures puutub tema alati teiste inimestega kokku, kus- juures sageli üksikute isikute huwid kokku põrkawad, iseäranis kui asju wähe ja neid kõigile ei jätku. Kuid seltskonna koguhu- wid nõuawad, et niisugune kokkupõrkami- ne saaks ära hoitud, et tema liikmed üldi- seks kasuks koos töötaksid.

Sellepärast on tarwis niisugusele was- tastikkude huwide wõistlusele, mis inimes- te egoismusest tingitud, kindlat piiri pan- na, on tarwis, et seltskonnas kindel kord walitseks.

Niiwõist tekivad siis inimeste ühin-

gus teatavad reeglid, mis elulisi wahelor- di inimeste wahel ning inimeste ja ühin- gu wahel korraldawad. Kõik need alalised reeglid, n. n. normid, mis kõikidele sun- duslikud on, nimetatakse kogusummas õi- gu se k s.

Need normid on kõikidele ühingus wii- bijatele kohustawad; kõik peawad neid täitma, isegi need, kes neid on välja töö- tanud.

Kui igapäewases läbikäimises õigusest räägitakse, siis ei teki kellegil kahtlust, et sellest sõnast kõik aru saawad. Ja tõepoo- lest, instinktiivselt teame meie kõik, mis õigus on. Hurwitaw on sellepärast see as- jaolu, et siitamaani on weel maksen kuulsa mõteteadlase Kant'i lause: „juristid otfi- wad ikka weel oma õiguse definitsiooni“.

Terwe rida enam ehk vähem tuntud ju-

mõis see, kes kaugemale näeb, kui teised, oma rahvale sihid kätte juhtida, mille poole tema liikuma peab. Niiviisi on eradigus inimsoo kultuuri üks pea tingimistest.

Eradiguse peal põhjeneb eraisikute maajandus, kus juures iseäranis tähtsad on normid, mis omandust reguleerivad. Sellespärast tuntakse jeltskonnas eradiguse muudatusi palju walusamini, kui awaliku diguse muudatusi. Ühes sellega on ka eradigus palju konserwatiivsem, kui awalik digus. Tema muutub harilikult aegamööda, päris nägematult. Awalikkude diguste muutmise mõis ka korraga sündida, näit. rewolutsiooni läbi, kuid sõrdlemisi mõjub see inimeste peale vähem, kui mõne eradiguse instituudi muutmise. Ei wõi ju salata, et iga inimesel on tema omandus ja perekond kallim, kui näit. tema poliitilised digused.

Nii siis mõis digust kahte juure liiki jägada: awalik ning eradigus.

Awaliku diguse hulka kuuluvad: riigi digus, kohtupidamise, kriminaal, finants ja administratiiv digused.

Eradigusesse kuuluvad kohustuse, kaubanduse, perekonna ja päranduse digused.

Mida aga awalikult diguseks ja mida eradiguseks nimetada, see on üks kõige keerulisematest küsimustest terwes digusteasuses ning seni ei ole teadlastele korda läinud üldprintsiipe ega reegleid leida, et mõlemate diguste wahel kindlat piiri tõmmata.

Seda küsimust püüdsid otustada juba Wana Rooma juristikid. Nii ütles Ulpian:

„Publicum jus est, quod ad statum rei Romanae spectat, privatum, quod ad singularum utilitatem pertinet.“

Nimelt, üks diguse liik puutub riigi seisukorrasse, teine üksikute isikute kasudesse. Ja Ulpian lisab veel juure, et on olemas asju, mis terwele riigile ja asju, mis ainult üksikutele kasulikud on. See teooria leiab veel praegu palju poolehoidjaid. Seltsakse lihtsalt, et awalik digus puutub riigi huwisiid, eradigus — eraisikute huwisiid. Jaotuse tundemärke nähahe siin diguse siisus, nimelt, misjagust huwi digus kaitseb.

Selle õpetuse wastu toodi ette, et „huwi“ põhjal wõimata on jaotust läbi wiia, sest iga diguse määrus puudutab harilikult mitmeid huwisiid, nende seas ka riigi omi.

Katati jaotuse tundemärke diguse vormis otstima (wormalised teooriad):

Suuremat mõju on siin August Toni teooria avaldanud. Ton paneb rõhku selle peale, kelle algatusel saab rikitud digus kaitstud. Wõetakse arwesse mitte jeda, mida kaitstakse, waid kuidas kaitstakse ja mis korras. Kui kaitset nõuab isik, kelle digus sai rikitud, siis on siin eradigus; wõtab aga algatus oma kätte riik, mõnikord isegi kahjusaja tahte wastu, siis on see awalik digus.

Selle teooria wastu peab üttema, et tema juures tuleb oletada, et igas seaduses on selgesti ära tähendatud, kelle algatusel teda kaitstakse. Kuid jeda sageli ei ole.

Lõppude lõpuks tuleb ikkagi esimese — materjaalse tundemärgi poole tagasi pöwrata. Ja tõepoolest. Eraisiku ja kogukonna,

„EKA“ EESTIMAA KINNITUS-ARTSIA-SELTS „EKA“

JUHATUS: TALLINN, PIKK T. G.,

tule-, transpordi-, tööliste- ja elukinnituste juure on üles wõetud

ÕNNETUSJUHUSTE KINNITAMINE:

üksikute isikute igasuguste õnnetusjuhuste kinnitamine, spordiseltsi liigete, tuletõrjutate j. n. e kollektiivkinnitamine,

automobilis sõitjate kinnitamine,
õhusõiduristadel reisijate kinnitamine,
reisi-õnnetusjuhuste kinnitamine.

Teateid saab igaüks, kes asjast huwitet, maksuta ja täitsa mittekohustawalt.

erategemuse ja seltskonna tegemuse wastolu on igal ühel enam-wähem arusaadam. Nii on eradigusel kaks tundemärki -- eraisikud ja erahumid.

Sellel seisukohal arus ka endine wene senat, kes leidis, ühelt poolt: et Tsiviilkohtudele ei allu linnawalitsuse ametniku nõudmine, et temale saaks pensioonikasfasse sissematstud raha tagasi antud, sest pensiooniseadus on awaliku õiguse akt ja linn on omawalitsuse orgaan (1901, nr. 68). Teiselt poolt leidis senat, et tsiviilkohtudele allub naise nõudmine mehe wastu ulespidamise pärast, sündimise seaduslikuks tunnistamine jne. Niiviisi kuuluvad eradiguste hulka nii waranduslikud kui ka isiklikud wahekorrad, kuid ülekaal on esimestel.

Nüüd tekib küsimus, misjugune wahetord peab olema eradiguse ja awaliku õiguse ehk huwide wahel.

Meie nägime juba misjuguist tähtsat osa on eradigus kultuuri arenemises mänginud ja weel praegu mängib. Kas võib sellest järeldada, et eradigus peab esimesel kohal seisma ja awalik õigus ainult äärmisel juhtumisel wälja astuma?

Kuhu niisugune tord võib wita, näitab ajalugu.

Rehkaja seodaalne tord kandis eradiguse iseloomu. Riigiwõim oli nõrk ja ei wõinud oma autoriteeti maksma panna. Sellepärast said kõik elulised wahekorrad eradiguse poolt normeeritud. Sellest tuligi, et walitses parumite omawoim ja wägimise, rahwa wabadusest ei wõinud juttugi olla.

Kuhu waba wõistlus, mis eradiguse peal põhjeneb, kapitalismi ajal wõib, näitab Manchesteri süsteemi läbiwõimmine XIX a. alguses, kus nõuti, et riik ei segaaks ennaft eratööstusesse ja kaubitsemisesse. Eradigused ei suutnud rahwamasfide huwisid suurte kapitalistide wastu kaitssta.

Nüüd püüab endine Ameerika ühisriikide president Wilson oma raamatus „The New Liberty“ sedasama hädaohtu näidata. Wilson konstateerib, et Ameerika demokraatiat ahwardab uus orjapõlm. Ameerika miljardäärid, kõik need terase, raua, õli ja wälja kumingad ühendawad ennaft selleks, et riigiwõimu oma kätte kiskuda. Nemad mõjuwad kongressi, seadusandwa kogu peale, wiimane jälle mõjub administratiiv- ja kohtuasutuste peale, ja rahmehed on wabariigi faktilised walitsesjad.

Sellepärast peab praeguse aja seadus-

andlus põhimõtet üles seadma, et awalik huwi seisab kõrgemal kui erahumi ja et teatawatel juhtumistel peab awalik õigus eraisikute õigusi piirama ja kõrwaldama.

Isaaralist tähelepanu tuleb meie päewadel seadusandlusel selle peale pöörata, et awaliku õiguse läbi rahwamajandust reguleerida, mis igal pool sõja tõttu kannatanud on.

Juba enne sõda leidis riik tarwilikulis teatawatel juhtumistel ennaft eramajandusesse segada ja rahwamajandust mitte ainult era-waid ka awaliku õiguse läbi reglementeerida, sest majandus areneb praegu kiiresti ja konserwatiivne eradigus ei jõua temaga sammu pidada. Temale abiks tuleb awalikul õigusel wälja astuda.

Meie näeme Inglismaal umbes 100 a. tagasi seadusi, mis tööliste huwide kaitsmiseks wälja antud, näit. töötungimised laste kohta, tööpäewa pikkus, palga maksimise wiis jne. kindlaks määratud. Kõik need seadused kandisid awaliku õiguse iseloomu.

Maailmasõda nõudis riikide majanduselt suuri jõupingutusi ning kutsus esile suuri wopustusi, mis sundisid walitjusi era majanduslikusse ellu segama.

Seisukord ei muutnud ennaft ka pärast sõda palju, sest majandusline elu oli ennaft igal pool põhjalikult muutnud. Ilka rohkem ja rohkem tuleb riikidel awaliku õiguse normisid wälja anda, mis waranduslikki wahetordi reguleeriks. Isaaranis näeme meie seda tööd Saksamaal. Awalik õigus korraldab seal juba teatud wahetord, mis eralepingute põhjal tekivad. Wõned lepingud saawad seaduse poolt awalikuse huwides tähtsaks tunnistatud, mõnede kohta tähendab seadus, et kohustaw pool võib täitmiseft loobuda, kui see temale üle jõu käib jne. Mis puutub kaubawahetamise reguleerimisesse, siis oli toiduainete ja mõnede teiste kaupade wäljawedu juba sõja algul keelatud. Praeguse margakurfi langemise tõttu on weel tätendawad määrused wälja antud, mis teatawate kaupade wäljawedu piirawad, et Saksamaa warade „wäljamüüki“ takistada. Niisamuti on keelatud teatawaid asju, peaaesjalikult toredusartikleid, sisse wedada. Peale selle püütakse awaliku õiguse normide läbi lahendada elukallidust, korterikriisi, tööpuidust jne.

Oma sihtide kättesaamiseks tuleb walitsusel sagedamini kui enne erawaranduse ekspropriatsioonit ette wõtta. Riik on sunnitud neid warasid, mis eramajapidamis-

tes olemas, nende omanikkude käest tasu eest ära võtma, et kõikide elanikkude vahel õiglasemalt ära jaotada. Ekspropriatsioon peab ennast tingimata avaliku õiguse peal põhjendama, mis niiviisi eradiigust omanduse peale ära muudab. Iseäranis tähtis on ekspropriatsiooni küsimus maakorralduse juures, nagu meie seda kõige parem oma juures näha võime. Meie maareformi sihtkindel teostamine oli võimalik ainult avaliku õiguse — maaseaduse — põhjal, ja meie maaseadust tuleb kõige tähtsamaks avaliku õiguse aktiks tunnustada, mis Eesti Vabariigi kehtvuse ajal on välja antud.

Kuid meie maaseaduse teostamine on ka

terve rea vaidlustüüpimusi ellu kutsunud, mis veel kord võeks teevad, et senini ei ole teadusele ega kohtupraktikale õnnestunud üldreegleid leida, mis võimalust annaksid kindlat piiri avaliku ning eradiiguse vahele tõmmata. Maaseadus on kahtlemata avaliku õiguse akt ja juriidiline vahelkord riigi ja mõisaomanikkude vahel on avalik-õigusline. Kuid teiselt poolt, maaseaduse § 15 põhjal riigi ja asunikku vahel tekkinud vahelkord on eradiigusline, mida tsiviilkorras lahendada peab. Seda peab ikka silmas pidama, kui vaidlus tõstatatud saab, misjaguise tsiviilvõti administratiivkohtule teatav vaidlus allub.

Rootsiaegsed administratsiooni ja kohtu korraldused Läänemere maadel.

(M. Morrison.

(Lõpp).

Õigugi, et kohtudesse prokuröride amet sisse seadud, ei jõutud veel kaua aega pärast seda ära kaotada kõiki neid minemitu halbtusi, mis kaelakohtu protsessidega põltselt ikka ühenduses olnud ja mille vastu tõusev rahvatultuur ühtelugu mõitluses. Nii on kuulda veel mitme aastakümne jooksul, et kaelakohtuliste asjade algatuse viis muistselt jäänud, et kiritegude uurimisel süüaluste vastu lubamata karmust, pekku ja piinamist tarvitatakse, olgugi et see ammu keelatud. Jme see ka iseenesest ei olnud. Eest kuni kohtudes veel harutada kenisakaid ebausuga seotud nõiduse protsessse, ei võinud õiguskõiguste endi arusaamine heast ja kurtast mitte suur olla. Kuid valjuse ärakeelamist korratakse ühtelugu, kõige viimati veel 1689. aastal, mille peale see ka vähenema ehk kaduma näib, vähemalt ei ole seda enam avalikult kuulda.

Karmuse ärakeelamine on väga huvitav nähtus selles mõttes, kuidas kaelakohtu asjades kohtu võim tihsti nagu iseenesega pidi mõitlema. Eest selge on ju, et valjus eeluurimistel vanal ajal rohkem süütegusid avalikuks tegi, kui seda uue aja headus ehk pehmus teha oleks suutnud.

Huvitav on tähelepanna, et üks kodumaa osa, Saaremaa, ka Rootsi ajal ise elu elab ja tema käekäik mannermaast mitmeti lahku läheb. Nagu nimetatud, oli seal oma maavalitsaja, kes kuberneriga õigustega iseseisvalt asju otjustas. Ka Puresaares oli oma ülem maakohus, „Oberlandgericht“, üks maakohus, üks mannrichter, enda konfistorium, lossikohtus (Burggericht) ja walu- ehk talurahwakohus. Neist oli kõige tähtsam mannrichter.

Ka aadelil oli siin ainuõigus kroonu ametistid pidada. Kui suurel määral aga ka siin veel keht-

aja pruugid maksmas, näitavad wanad kumbed, mille üle mitmesugused teated olemas. Nii on kohalised mõisnikud ja kiriku eestseisjad neid talupoegi, kes õigel ajal pühadhtusdõmaajale ei ilmunud, kirikuposti seotult väljapanemisega (muidugi pekjuta) karistanud.

Ka kohtude uuendused ei jäänud tulemata, kuid eistotsa püüti ainult Läänemere maade kohtumõistmise puudusid siluda. Nii näit. maksis Tallinnas ikka veel kolme magistradi otuste peale edasikaebtusi Lübecki magistrati tulla, olgugi et linn juba mõnda aega Rootsi riigi all. Õigugi et Tallinn Lübecki õiguse omandamisega Lübeckit oma emalinnaks mõis pidada, ei võinud uus lord enam seda fidet tunnustada. Sellele nähtusele tehti 1614. aastal lõpp ja uueks edasikaebtuse kohaks määrati Stokholmi duetohus, kuhu edaspiipi kõiti appellatsioon saama hakati. Muudatus sündis ka teise kõrgema kohtuasutusega („Landratskollegium'iga“), kelle käes tähtsamate asjade otustamine olnud. See muudetakse 1617. aastal niinimetatud ülemmaakohutaks („Oberlandgericht'iks“), kes nüüd õige kauaks jellel kujul (kuni kohtude reformini 1889. a.) seisma jääb.

Tallinnamaal mõistsid kohut kaelakohtu asjus 3 mannrichter ja kubermangu prokuröör walmos seaduse täitmise järele. Kõigist kohtudest langeb suurem osa asju mannrichterite hooleks. Mannrichterite asjaajamise viis oli alguses õige isejugune. Õit kohtunik kiritepost maal kuulda saanud, tõttas ta ise ajawittmata kohale, toimetas asja uurimist uit kiirelt kui mõis, tarwitas süüdlaste vastu ka waljust, et neid ülestunnistama sundida, olgugi et see seaduslik ei olnud. Seluurimise saatis mannr-

rihter ühes oma otjusega kubernerile kinnitamiseks, kes otjult remideeris, oma nõunikude juuresolekul, selle kinnitas ja akti mannrühterile tagasi saatis, et otjult kaebelusele võiks kuulutada.

Mannrühterite otjuste peale toodi edasikaebtused ülemmaakohtusse („Oberlandgericht“), kuhu kohtunikke walis aadel ja kus eesistujaks rüütlikogu peamees. Liivimaa jaotati 4 maakohtu ringkondadeks, telledest Gestimaa osas töötasid Pärnus ja Tartus, ülejäänud kaks Riias ja Wõnnus. Maakohtunikud harutasid üksi talupoegade asju, kuna aadeli asjus nad üksi eeluurimist toimetasid, et seda hoowikohtu kätte andmiseks edasi jaata. Ka Liivimaa oja kohtunikudest on teada, et nad asjade uurimist karmusega, wast ka peksmisega ja piinamisega toimetanud. Kuid nii imelik kui seda ka nüüd pärast järele kuulda, ei imestatud tol ajal nähtuste üle kuigi palju, madala rahwahariduse juures peeti seda üsna loomulikult ja möödapääsemataks.

Liivimaa ametiajutuste puuduseid ja nende uenduse tarwidusi nägi kuningas Gustaw Adolf üksi siis ära, kui ta sõjakäigul läbi maa läks ja endise Poola kohtuasutusi tundma õppis. Nimelt oli Poola ajal Liivimaa kolme kohtu ja maavalitsimise, Riia, Tartu ja Kokenhuseni, piirkonda jaotatud, milledest ei ole selgesti teada, mida nad dieti olnud on. Need kolm piirkonda jaotatud omakorda losside eht laenupiirkondadesse, mis sarnased tuntuud Poola üfjuste starostidele. Nendes ajutustes tulnud aga awalikuts palju omanoli ja seaduserikkumisi, mis seotud katoliku wasturewolutsiooniga ning mis rahwa keskel lugupidamist ega poolehoidu ei leidnud. Liivimaa kohtude edasikaebtuse instantsiks oli Riia hoowikohtus, et see aga ajus riigi lõunajerwal, maa keskkohast kaugel, siis oli ta paljudele kättesaamata.

Kõige sellega ei näinud Gustaw Adolf mitte rahul olewat ja wolitaz 26. nov. 1629. a. eelmest Läänemeremaade kindralkubeneri Johann Sthyt't Liivimaal uut kohtupidamise wiisi maksma panema. Et esotja murre järsk ei oleks, kaitsui senistes lossikohtudes Riias, Tartus, Pärnus ja Dünaburgis uut kohtutorda teostada ning anti õigusmõistmise toimetamiseks lähem ja selgem juhatuskiri, et Liivimaa kohtude töö ja talitus oleks kokkufõlas enam edenenuud põhjapoolsete riigi-ajutustega. Kuid ka see katse ei kestnud kaua, sest piisut hiljem jäätti nendele üle ainult kohtuasuste täitmine ja eeluurimise toimetamine, kuna aga 1639. a. neid niinimetatud filla- ja maakohtudeks ümber muudeti.

Maal puudus aga weel kõrgem kohtuasutus ja kõifjuga edasikaebtused pidid sündima Stokholmis. See oli ülemere väga tülikas, raske ja torralitu ühenduse puudusel tihti kättesaamata. Sellepärast hakati algusest peale sellepeale mõtlema, kuidas luua Läänemeremaadele kohapeal kõrgem kohtukoda,

mis ajuks maa keskel, oleks kättesaadaw kõigile ja täidaks seda kohapeal, mida senini täitnud kuninglik hoowikohtus Stokholmis. Selleks arwati Tartut kõige sündsamaks ja pandi Riia hoowikohtule ette sinna asuda. Kuid wiimane olnud wanade Riia jassa traditsioonide kaitsja, leidnud seda uuendust endale kahjulikult ja tõrjunud Tartu minemast. Kuid see Gustaw Adolfsi ära ei heidutanud, ning olgugi et tal endal käed lahingu wäljal kinni, arwati paremaks Tartu jaoks koguni uut kohtukoda luua. Ja 26. aug. 1630. a. kirjutaski kuningas Saksamaal Wana Stietini all laagris olles uue Liivimaa hoowikohtu käsukirja, kus sellele Tartu ajukohaks määrati. Tartu hoowikohtus awati pidulikult wiisil kindralkubeneri Johann Sthyt'e läbi ja juba algusest peale olnud seal rohkesti asju harutada. Tartu hoowikohtus olnud sarnane mitmeti Stokholmi õuekohtuga, nii liikmete koosseisu kui ka asjaajamise wiiside poolest. Kuid kohus ei saanud igaweise waenlase pealetippumise tõttu ida poolt ka siin mitte rahu. Nii pidi Tartu langemise järele 1657. a. hoowikohtus esiteks Narwa ja siit Riiga üle kolima, mis muidugi halwas kohtu tööd ja sündis kannatama õigusõffitsaid. Kui meie nüüd jälle näeme kõrgemat kohtuasutust, Riigikohtu, Tartus töötamas, siis saab selle sinna asutamise koht arusaadawaks, kui meelde tuletada, et see ka Rootsi ajal seal asunud on.

Tallinnas orduajal olemasolnud kohtud ja teised walitusajutused jäid ka Rootsi ajal alles, nii magistraat, niedergerihtid eht alamkohtud, gilded jne. Ka asutuste ametlik keel, jassa keel, jäi endiseks. Muu wäline kord ei muutunud samuti mitte. Nii walwati weel ööd ja päewad linna sisse wiimaid Kanna, Wiru, Karja, Harju ja Nunne wärawaid, et maalt keegi ilma loata kõrgete müüride taha ei pääseks. Mitmesuguste maksude määramiseks waadati linna wärawates kõik sisseõitwad loormad läbi. Kuid et paljudel juhtumistel küll heinakoor-mate, küll wiljakottide sees linna inimesi toodud, kes maalt mõnesuguste kuritegude tõttu ära põgene-nud, siis hakati linna wärawates loormaid pikkade odadega läbi tortima, et jooksikuid awalikuts teha.

Õigu küll, et linn oma müüride wahela põgene-nud inimesi warjata püüdis, tehti siiski wahet liht laelakohtuliste kuritegijate ja nende wahel, kes pärisorjuse raskuse eht tagakiusamise eest kaitses ja warju otjufid. Ja wargaid ja mõrtjulaid ei tah-tunud linn warjata, ei soowinud sekeldust, andis neid wälja ja et tülikate wäljaandmiste eest ära hoida, wõeti juba wärawate wahetimise läbi neilt wõima-lus linna warjule pageda. On olemas hull otsimis-kirju, kus nurgakuulutuste läbi neid taga otstakse, keda walituswõimud süütegude eest otstiwad, wa-hest otsteti neid ka kirikulantistlik mahakuulutamisega.

Kui palju orduajal talupoegadel enda kohtuid, kus nad oma keelel üksteisest arusaades, õigust ot-sida ja õigust mõista wõisid, on väga küsitaw.

Seda on püütud küll lõendada, kindel ei ole see mitte. Üksikud kohtud mõisid ajutiselt asuda inimlikumate härrade maadel ja seda ka kohati. Üldine see nähtus ega kord ei olnud ja needki insituudid olid väga kõituvad. Kuid Rootsi ajal kuuleme kohtude ajutamiseft igasfe walda talupoegade asjade harutamiseft. Kohtude ametite nimetused olid ka väga kentsakad. Esimeest kutsuti tõe wõi õiguse ülesleidjaks (Rechtsfinder), tema kaasistujaid kohtuliikmeteks. Kõiki kohtu ametmehi pani ametisse mõis, need pidid auvad ja erapooletud mehed oema ning nende seisukoht teistest omasugustest auwäärilisem. Siin on meie wallakohtude algus, mil lede iga mitmest aastastajast läbi ulatanud ja mis ifegi wiimase sajja okupatsiooni üle elanud. Talupoegade ehk wallakohtude wolti ja wõim oli kauris suur, tema mõis süüdlast kuni 10 paari wiisadega karistada (nii siis enam kui kohaline mõisnik) ja kuni 20 riigitaalriga trahwida. Wallakohtudes õiendati oma kestel ja oma käe peal kõiki wähemaid süüte ja nõudmiste asju, mis mõisajst ja mõija mõjust rippumata. See wõimalus tähendas pärisorjuse ajajärgul väga palju, sest wallakohtud said seega ainukeseks kohaks, kus õiguse otsimine oma eneste kestel üdise wõimalik ja kus keeleoskamatuje raskused, külmus ja hoolimatus üksteise wastu puudusid. Olgu möödaminnes weel ühe asjaolu peale tähendatud, mis ehk mõnele tänini arusaamataks jäänud. Kui küsida, miks tähendatakse weel nüüdki wangistamist wangitorni nimetusega, mis tähendus on sealjuures jõnal tornil, siis ei tea wist paljud wastust anda. Wastus on aga õieti lihtne. Warem ajal puudusid weel igal pool korralituid wangimajad täiesti, kus wõimalik oleks olnud süüdlasi lufustatud ja riwituid uste taga kinni hoida. Sest olgugi kohtupidamise wiis nii lihtne kui tahes, tema kestis ometi mõnda aega, mille jooksul süüdlane ootama pidi, kus tema järele tuli walwata. Ning kõik kuritegijad ei läinud ärakukkumise ega wäljasaatmise alla, ifkagi tuli tarwitada ka wangistamise karistusiwiisi, olgu lühemaks ehk pikemaks ajaks.

Endised feodaalid wangistajid oma wastaseid ja süüaluseid oma lossides, mis eraldatud kõrgete müüridega, kus wangide jaoks suured, kõrged ja pimedad tornid. Tallinna linn kirjutas wangimajadeks linna kiviwallide sees olewaid torne, mis ehitatud linna kaitsmiseft, nimelt selleft, et siit kaudu treppisid mööda linna piiramisel wallide peale üles pääseda. Paljud tornid olid seest tühjad, jämedad ja suured, nii wangide aramahutamiseft väga sündsad, nende ehitamisel wist ka seda otstarwet filmas peetud (Paks Margareta). Kauaagjeks tähtsamaks arestimajaks Rootsi ajal arwatakse olewat Tallinna Karjawarawas afuwat torni (praeguste laenukreedit pangamajade ligiduses, Sakja teatri ees), mis aga nüüd ammugi maha lõhutud ja ära weetud on, nii et enam õieti tema asetti ära ei tunta. Siit lagunes wangitorni nimetus üle

maa laiatali ning kestab kuni tänapäewani. Wangitorn, tähendas esialgselt seega wangide kinnipidamist tornides. Teatawasti on sarnane nimetus ka Weene ja Sakja keeles olemas.

Kui ka Rootsi walitus omalt poolt kõit teha püüdnud, et maad ja rahwast walgujele wastu wiia, ei jaadud ometi täitja tumeda keftaja jäanustest lahti. Nii oli kohtudes weel palju asju harutada, mida üfti naerumuigega wõib meelde tuletda, nimelt nõidumiste asjad ja nõiausu professid. Keist on rohkesti akte järele jäänud. Pea kaebtusalisteks olid siin naisterahwad, nimelt wanad naised, kes nõia kuulsuseft küll kunagi pole lahti saanud. Neid arwati alati ühenduses olewat wanaaatanaga, kelle käest nõiad kõit omad ostamised ja kunstid olla saanud. Nii oli Järwamaal 1615 a. kohtuotjaste järele üfti 9 nõianast ära põletatud ja kaks aastat hiljem nimelt 1617 a. on Tallinna Toompeal kuue nõia professid harutada, keda ülekuulamise ajal ülestunnistamise eesmärgil piinati ja waewati. Naised mõisteti jurma ja otjus jaadeti täide. Süüks antud neile seda, et nad libahundina ümber jooksnud, kariloomi ära teinud ja sedawiisi rohkesti kahju sünnitanud. Nõidust peeti väga rasketeks kuriteoks, sest see oli ühendusesse ja jõprusesse astumine wanaaatanaga, nii siis otjekohene awalik waen Jumala enese wastu. Kuid nõiduse uft ei olnud üfti maad wõtnud harimata talupoegade kestel, waid seda leiti rohkel möödul ka aadeli kestel. Kui nüüd selle juures meelde tuletda, misjuuresid weidrusi näit. Peterburgi korgemast jeltskonnast weel ilmafõja päiwil kuulda oli, kus usuti kõitfugu ettekuulutusi, kus töötsid mitmesugused kodused kinnised ringid kõitfugu ebaufuga ühenduses olewate eesmärtidega, siis ei tule nõidumisprofesside üle 300 aasta eest meie maal jugugi imestada; see ei olnud midagi üliloomulikku.

Kui nüüd riigiwõim meie päiwil wahest sunnitud on korrahoidmise mõttes mehifust näitama, siis on see harilikult pahempoolsetes erakondades kära ja müra sünnitanud. Mendelt ei ole mitte üfti tänu nähtud sellele pikameelsele kannatamisele, millega neile wastu tulnud, nad on walmis selle olemasolu üle üdise maha jalgama. Kuid selle kohta oleks kohane wäikeft wõrdlust ette wõtta. Meie minewitus on Rootsi aeg üdise kõige humaansemaks tunnista tud, mida ta ka tõesti on olnud. Selle wastu ei ole meie parteidest keegi waidlema hafanudki. Kuid 1696 aastal kirjutas konsistoorium omalt poolt kindralfuberneriile, et Tallinna Soome õpetaja, kellel kohuseft hukkamõistetute hinge hoolitsemine, wiie aasta jooksul üle 100 inimese surmamise platfile jaatnud olla, rahwuse poolest kõit eestlased. Ja ometi ei olnud walituswõimul Rootsi ajal rasketeks karistusteks filmnähtawaid tõfjeid põhjuseid. Mis see tähendab? Selle küsimuse jätan neile wastata, kes karmed on igal wõimalusel nurinat awalda ma.

re pere eest ei suuda täies ulatuses hoolitseda, junnitud oma lapsi saatusse hooliks jätma. Need valivad omale tegemiskala, mida kõige kergem ja kasulikum täita ja mis mingisuguseid eelsoodumusi ei nõua, ja nimelt taskuvarguse. Läheda kooselamise tõttu on sugulased ehk tuttavad jarnastest hii- gawast teenistajest kuulda saanud, mida need wäl- jamaal warga wiisi omanud.

Pärast seda, kui nemad kodumaal esimese õpe- tuuse selle raffineeritud kunsti üle saanud, usalda- wad nad endid ühe wanema wilunud juhi hooliks, kes neid üle viiri wäljamaa pealinna kuhugi tas- kuwaraste prefektoriaalse toimetab. Sarnaseid wa- raste kodusid leidub igas suuremas linnas. Mõl- timisest poliitiseisse püütakse võimaluse korral mööda hiihida, sest eesmärk seisab ju selles, et hea eduga marsii külgegi linnaast lahkuda, et teises kohas edasi „töötada“. Samuti sünnib nõutud mõllimine ka wale dokumentidega, milliste muretsemise läbi nii mõnedki kohalikud elonikud omale hea sissetuleku- allika loetawad. Need eluforteris elawad sissetõit- nud wäljamalastel, nagu oma kodus, nad jatta- wad siin harjunud kooselamist äärmiselt määrdu- nud korterites edasi. Oma puhketunde saadawad nad mööda harilikult juudi kõrjades kaarte män- gides, kus tihti ifegi suure summad mängus on. Kaotus kaetakse osalt hiljuti saagiks saadud wäär- asjadega. On juba korduvalt õnnestanud jarnase mängulokaali ootamatul tabamisel nii mõndagi wääruslikult warastatud warandust kätte saada.

Kõrgemad lõbumaitsemised puuduwad jarnastel wäljamaalastel täiesti. Nad käiwad küll tihti teat- rites ja kontsertsaalides, kuid mitte selle pärast, et kunstist lõbu tunda, waid teewad seda ainult oma sihi saawutamise abinõuna. Wõõrail mail on nad naistele wäga poolehoidlikud. Wõõra linna jõudes leiawad nad peagi mõne naisolewuse, kellega wa- hetõrde sobiwad.

Taskuvarguse toimimise peanõudeks on tung, rüüselmine. See võib loomulik ehk kunstlik olla. Loomulikult on see suuremalt jaolt liikumisabi- nõudes, teatrite ja kontsertsaalide ritetehoiu ruu- mides, tänavakoosolekutel, paraadidel, turuplatšidel, õnnetusjuhustel tänavatel, raudtee jaamades, pan- kades ja ka postimajades. Et taskuwaras võib rah- watungis hea eduga tegutseda, on just tingitud selle ameti iseloomustawast omadusest. Ainult tihedas rahwamurruks võib ta oma tööd rahulikult korda jaata. Kui aga jarnast rahwa kogumist käepärast ei ole, siis on taskuwaras selleks sündsa abinõu leid- nud — oma kaaslastega kunstlikku rahwatungi te- fitada. Wäljamaaltud ohwer saab kaasaitajate poolt hädalt ümbritsetud, nii et tegelik waras võib tähelepanemata töötada. Kaaslasted „warjavad“, nad sünnitavad „müüri“ või „seina“. Juba ülal ette- toodust jalgub selle tööpõllu mitmekesisus, millel taskuwaras võib tegutseda.

Üksikute tööpõlde tegewus kujuneb saadud and-

mete järele järgmiselt. Taskuvarguses wilunud sal- ga juht seab eelmisel päewal oma kaaslastega töö- kawa walnis (ialk seisab loos harilikult 2—5 ihi- kust). Näitusets peetakse järgmisel päewal mõidu- sõidud ära, siis walib ta selle päewa, et waatleja- tele nende wääruslike kulbuuride ja suurte raha- summade kaudmist kergendada. Kui kujagil on pa- raad wäljamaates, siis tarwitawad nad juhust, et selle kogumispangale tööpõlku ette wõtta.

Wuidugi on weel teisi tööpõlde olemas, kus oma kunstliku annet võib wäljendada. Juht jaotab salgasse kuuluvad isikud grupedesse, ühtlasi saab iga üksiku liikmele tema mänguosa kätte juhata- tud. Salga juht ei wõta isiklikult warguse toimi- misest osa. Ei ole sugugi juhust, kui taskuwaras just teatud tasku kallale läheb, kus suurem rahajum- rasub. Salga juht peatus pangas, kuna tema kaas- lasted tänaval ootabid. Pangas filmitse juht hoo- lega nimelt missugusesse tasku suurema rahajum- ma wastuwõtja isik raha peitis. Seljamaal hetkel märkas ta üht kulbuuri omaniku, kes parajasti kellaaega waatas. Tegelikult warastatakse harwa waraste poolt mõni wähema wääruslega hõbeur. Et salga juht ise tegelikult wargusest osa ei wõ- ta, on küll sellega seletataw: teda, kui enne karis- tatud taskuwarast, ootaks tema tabamisel kindlasti suurem karistus. Sellepärast jätab ta warguse täi- dewõimise oma nooremate seltsiliste hooliks, kes karistuse all pole weel olnud. Peale warguse toimimist astub ta tegewusse kui warguse warjaja.

Kui ninamees on kohase ohwri leidnud, siis võib alles tegewus järgneda, mis alustatakse harilikult tema kaaslaste poolt, kelle teenuseid warguse heaks kordaminekuts loetakse eraorralise tähtsusega. See tähtsus ei ole mitte kindlaks määratud, waid an- nast igaüks igal üksikul juhtumisel tunda, ja ripub peaaesjalikult kaaslaste waimlisest arenemisest ära. Loomulikult rahwatungis lepib ta sellega, et ümber- olijate tähelepanu milgil kombel eemale juhtida. See võib mitmel wiisil sündida, nagu näitusets kasu- tab ta mingisugust sündmust tänaval, mida ta tähti- ja uudisena oma ümbrusele teatab. Ta lasab tram- mi astumisel mingisuguse asja (mantli, kübara) maha kukkuda, et selleläbi seisatut tekitada, missugust juhust aga õige waras kasutab, et oma ohwri tas- kust midagi wälja tõmmata. Teeb enese korraga haigeks, kannab mingisugust filmatorawat asja, mis publikumi tähelepanu oma peale tõmbab, tõu- tab oma ohwrit, mispärast wiimane tema poole pöördub, ja nüüd võib taskuwaras rahulikult „tõmmata“, s. o. warastada.

Kunstlikus tungis seisab tema pealesanne, na- gu eelpool tähendatud, „seina“ tekitamises. Kol- mas kaaslane wõtab peale warguse toimimist wa- rastatud asja ja kaob rutulisele sellega. Sellest sel- gub ka, et wärskelt tabatud taskuwaraga juureft harwa leitakse warastatud asju.

(Järgneb.)

Praeguse aja politseiõimu arenemiskäik Inglismaal.

Kuriteod ja nende karistused: Wanad ja uued meetodid.

Põõrame tagasi laugesse minewikku, kus kõit töö wabatahtlikest ehk sunniteenistustest ära rippus ja sammume läbi aastasadade kuni politsei wäljakujunemiseni jarnafeks, kuidas me teda tänapäew tunneme.

„Thane“: Anglo-Sakside perioodi ajal, aastal 827, oli süsteemi aluseks maapidamine, kus iga maaomanik, tolleaegse nimega „Thane“ — (anglo-Sakside tiitel juurmaapidajate jaoks), — kuningas ees iga kuritöö ülesleidmise ja rahu alalhoidmise eest oma piirkonnas wastutaw oli. Reed, kellel õnne ei olnud ennast niisuguseks maaomanikuks nimetada, olid sunnitud kõige lähemal olewa „Thane“ külge liituma. Peame meeles pidama, et tol ajal ja aastasadade jookjul peale jeda inimesed maaharimiseft elafid ja et rahwast üldse wähe oli. Kaubandus, nit kui meie sellest praegu aru saame, oli tundmata kuni 16. aastajani nii, et igajugune isiklik omandus terwete aastasjadade wältusel peaaegu tundmata oli. Sellest oli ka tingitud, et mitmesugused olemasolewad mõinud kariloomade warastamise ehk mõrtsukatöö jne. juhtumistel, üffitsult otstuseid tege-ma pidid.

Kuningas Alfred Suur (871—901) lütkas kõrwa-le selle primitiivse süsteemi Frankpledge, Tything'i, Hundred'i ja Sheriff'i ametite nimetamisega.

„Frankpledge“: Frankpledge oli wanne, mida iga mees, kes üle 16 a. wana oli, andma pidi ja wastutust rahu alalhoidmise mõttes tähendas. Wande siju oli umbes järgmine: „Olen truu kuningale, ei tee kusagil mingisugust kurja, isegi mitte mesiapadrikutes, ei warja teiste ülekohut, waid teen kõit, mis minu wõimuses, et see awalikuks tuleks. Selleks aidaku mind Jumal!“

„Tything“: Tything oli 10-ne perekonna ühendus wastutawa mehega, nimelt Tything'iga, eesotsias.

„Hundred“ ja „Sheriff“: Hundred (sada, sadakond) seisis koos 10 Tything'ist ühe isiku juhatusel all, kes hundred-man'i nime kandis; tema wastutas krahwonna Sheriffi ees, kuna wiimane jälle wastutawaks isikuks kuningas ees oli. Kui Hundred'il korda ei läinud kuritegu kohtu ette tuua, ehk ses asjas hooletu oli, karistas kuningas Hundred'i rahatrahwiga. Juhtumistel, kui jeda ära ei makstud, wõeti nimetatud trahw Hundred'i elanik-tude isiklikest warandustest, juurelijades kahjutau-nataja jummat. Sel kombel pidi igauks enese ja oma naabri eest wastutama.

See süsteem, mõne wäikse lisandusega, mida eel-pool nimetajime, oli tarwitusel kuni Hendriku VIII, s. o. umbes 500 aasta jookjul ja teoreetiliselt oli see mõneftki küljest soowitaw, kuna praktiliselt rah-was mitte heameelega neid austawaid, tihti pa-handawaid kohuseid ei täitnud ning tihti paremaks

arwas Hundred'i peale pandud trahwi maksta, see-ga kahest pahest parema walis.

Põletamine: Rahwa ütskõitsuse ja hoolima-tuse tagajärjena tekkis wäga toores karistamise wiis, mida nende üffitsute kuritegijate juures tarwitati, jeda korda läks tabada. Rahtlemata arwati seeläbi neid hirmutada wõiwat, kes weel wabaduses olid ja üldiselt õhutada süüdlasi wälja andma. Kui süü-alune jurma ei mõistetud, karistati jeda ha-riliku tarwituselolewa karistuswiisiga, (wangimaju sel ajal ei tuntud), tähe „T“ (Thief — waras) wäljapõletamisega käe peale, et seeläbi jeda alati kergesti üles leida wõiks. Et see karistuswiis siiski küllalt mõjuw ei olnud, hafati jeda tähte, umbes jada aastat hiljem, pale peale põletama. Müüd leiti jällegi, et niisugune märkimine sellelt inimeselt igajuguse tööleidmise wõimaluse ära wõttis, selle-pärast tuldi käepõletamise juure tagasi (kuninganna Elisabeth'i walitjuse ajal).

„Court of Tourn“: William (Wilhelm) Wõitja (1060—1087) wõttis ette üldist korraldust pa-randada, lisades Sheriff'idele juure Court of Tourn'i. Wiimase kohuseks oli 2 korda aastias Frankpledge'i, Tything'i ja Hundred'i tegewust kon-rollerida ja, kui tagajärjed mitte küllalt rahulol-damad ei olnud, määrata elanik-tudele rahatrahw, mis kuningale tema isiklikest tarwitamiseks maksei. Näagitakse, et kuningas selle järele Court of Tourn'i tegemusega rahul oli, kui palju see tema raha sisse tõi. Seadusewastased teod õitsefid nii loptakalt, et isegi kõrgemal seiswad isikud huwiga nendele andusid (1224 a. aruanne). Earnased teod leidfid jä-reltegemist ka lihtinimeste juures, nii et kellegi jul-geolek omas majas kindlustatud ei olnud. Tuli tihti ette, kus terwed külad tühjaks riijuti.

„Coroner“: Edward (Eduard) I (1272—1307) kohuseks langes 1285 a. katsetegemine üldist seiju-korda parandada ja oma maale rahu ning elanik-tude julgeolekut tagasi tuua. Nende uute korralduste ja püüdmiste pärast nimetatakse jeda „politsei re-formeerijaks“. Mõni aasta peale kuulsa Inglise wa-badustirja „Magna Charta“ wastuwõtmist andis ta „Winchester'i põhikirja“ wälja, milles Tything'i, Hundred'i ja Sheriff'ide kohused lofftu wõetud olid, milledele aga Coroneri, Hue, Cry, Watch ja Ward'i ametid juure lisatud olid.

Coroner'i kohused olid: järelepärimist teha, arwa-tawasti ühes kohtunikuga, iga üffitsi sisetumrdmise üle ja neid riigi kodanikke silmas pidada, kes pealt näha laiemalt elafid, kui nende warandusline sei-suford jeda lubas; coroner põhjendas jeda sellega, et niisugused isikud oma sisetulekuid seaduswastaste tegudega suurendafid.

„Hue ja Cry“: Hue ja Cry nõudsid, et Sheriffid korra järele malwafid ja wastawalt oma ko-hustele hobuseid ja sõjariistu peafid. Kui Hue ja

Cry põgenejat otstid, pidid kõik meeskodanikud, üle 16 a. vanad, oma töö kõrvale jätma ja oma oskuse kohaselt põgenejat aitamata üles otsida. Kes seda ei teinud, eht omavoliliselt eemale hoidis, loeti põgenejaga ühemõtteliselt.

„Watch ja Ward“: Mis puutub Watch ja Ward'isse (wahtidesse politsei teenistuse alal), siis on sõna Watch 1285 a. oma alguse saanud. Kui meie praegusel ajal loeme, et kuus wahti (watch) iga värava juures seisid, tuleb see meile wanu aegu meele ning segitab selle sõna mõtet, misjuures ta endistel aegadel tarwitusel oli. Wahti peeti ainult öösel. Oli olemas ettekirjutus, mille järele iga tähtsam majapidaja kestmisest klassist wabatahtlikult ning järjekorras wahti pidi pidama. Suhtumisel, kus ta tõrkus seda täitmast, tuletati temale seda kohustust lahkest meele ning loeti teda tagawaralaste hulka. „Windschreier“ oli wastuwaidlemata hea, aga et rahwas seda ei mõistnud eht meelega selle tähtsust ignoreeris, siis muutus ta warsti sama mõjutuks, kui eelmised süsteemidki. Asi läks nii kaugemale, et isegi kuningal teel Norwich'i raha ja wäärtasju rõõwiti, kuna kiritegijat, ainult peale tema mitmeaastast rõõwtööd, korda läks tabada.

„Kaubandus“: Frankpledge, Tything, Hundred, Hue ja Cry, Watch ja Ward, ning Coroner ja Sheriff olid kuni 16. aastajani need peaaegendid, kes seadusest üleastujatega tegemist tegid. Kuid sel ajal algas juba kaubandus ja rahwas hakkas enam ja enam oma senist tööd, nim. põllupidamist, maha jätma ja pöördus kauplemise poole. Tagajärjed olid, et sunni- ja wabatahtlik teenistus wahtidena tähtsaks muutus. Hue ja Cry'i läks peagi wõimatuks wargust ja kaubanduslike petmisi awalikute teha, sellepärast nimetati Hundred'i ja Tything'ite asemel „Constable“ (politsei teenijad), kes isikagi ilma palgata omi kohuseid pidid täitma.

Palgata „constable“ ja palgaline asetäitja. „Constable“ amet määrati järjekorras meestele kestmisest klassist ühe aasta peale ja andis nende mittepoowitud eesõiguse enese asemel maksawat asetäitjat pidada. Seda eesõigust tarwitajid enamjagu kestmise kihil isikud ja tagajärg oli, et üks mees mitu aastat „constable'ite“ asetäitjana teenis, ning teenistusaasta lõpul ühe juurest teise juure minnes ja püüdes teenistust jatkata. Constable'i amet läks seega alama klassi liikmete kätte üle ja üks tolleaegne kirjanik ütleb, et „waadates mehe tüüpi, kes harilikult constable'i kohuseid täidab, on parem, kui tema wõimu üle, mis talle seaduse poolt ufaldatud on, teadmatusse jääb.“ Oli otse loomulik, et selle järele, kuidas kaubandus edenes, ta osaw tööline aru saama hakkas, et raske ja tänamata

constable'i amet taju nõuab, ja et nende klassi mitte ei peaks sundima järjekorras constable'i kohuseid täitma wõi isegi omale asetäitjat pallama. See süsteem kestis siiski weel mitmed aastad ja oli nii õnnetu, kui iial enne, selle asja läbiwiimises, milleks ta ellu kutsutud oli.

Ülem „constable“: 16. aastajal tehti koidudele wõimudele kohuseks iga aasta laht tugemat (rohkem rahalises, kui süüsilises mõttes) aumeest walida, kes ülemaks constable'iks oleks. Need ametnikud olid jällegi ilma palgata ja nende kohuseks oli eraldi selle eest hoolt kanda, et kiriteod awalikkuse ette saaks toodud ja rahu wõimalikult alal hoitud. Need liisaametnikud ei toonud aga enefega soowitud tagajärgi ja nii kui see oli õlnud aastajadade jooksul enne ja wähemalt kolme aastajaja wältusel pärast neid, tehti edasi barbaarsete otjuseid nende õnnetute üle, kelledele osaks langes tabamine.

„Kariistustool“: Niisugusest barbaarsetest kariistuswiisidest nimetame siin, näituseks „kariistus-tooli“. Wanal ajal käidi riiakate naistega kui üldse rahu rikkujatega ümber. Keede wabatarwitamine oli sel ajal tihti kofkupõrtamiste ja tülide põhjuseks, misjuures meie päewil küll raske on enefele ette kujutada. (Määgitakse, et Xanthippe, Sokrateje naine, oma riiata iseloomu ja tigea keelega kodu-elu wõimataks tegi.)

Naine pannaakse toolile ja lastetakse teda siis wette, nii mitu korda, kui see kohtuotjuses määratud, selleks, et tema üliloomulikku tulijust jahutada.

(Oli isegi laulud sarnaste kariistustoolide kohta ühe niisuguse laulu siju toome siin kohal: Paljude jõgede ja wete juures on leida toole, mis kindlat rahu toowad, nad seowad keele, nad walitsewad kirgi, ja toowad selge mõistuse tagasi. Niisuguse tooli peal istub tihti üks „Xanthippe“, keda kaks, kolm korda lastetakse ja ükski talle ei tule weest nii alandlikult wälja, kui tema: palawik rinnas jahutub, tired otjivad rahu ja mõistus leiab jällegi tajakaaalu. Ütelge nüüd, kas Sokrateje tool kunagi niisugust õpetust on annud, kui sarnane tool.)

Riiakate naiste taljutamisest tarwitati inglaste esivanemate päewil ka „riiapäitiseid“.

Seda riista tarwitati wist tooli asemel, sest et wiimast ilka harwemini näha oli ja arwatakse seda suurelt maalt üle toodud olewat. „Riiapäitised“ olid raudwiisidest tehtud, mis pead, kui puuriga ümbritsewad. Esiküljel oli juhu panemiseks terawate otstega kaetud rauatükk, mis keele liigutamise juures sellele walu sünnitas. Sarnaste päitsetega peas, wiidi süüalune, kui üldise põlguse ja rahwa naerule, läbi linna käidawamate tänamate.

„The Police Chronicle“ (Särgneb.)

Ametlik osa.

Juhatuskiri loteriide kohta.

(„R. L.“ nr. 53 — 1919 a.)

(Wäljawõtte „R. L.“ nr. 81/82.)

Loteriide seaduse § 2 punkt b, c, d tähendatud loa wäljaandmisel jaadab sifeministeeriumi poliitsei peawalitsus ühe ärakirja wäljaantud loast kohaliku poliitseiülemale ja teise ärakirja loteriide seaduse § 6 põhjal riigikontrollile. Samuti toimetawad maakonna- ja linnawalitsused loteriide seaduse § 2 punkt a tähendatud loa wäljaandmise korral. Lubakirjas tähendatakse ära, kes loterii eest wastutaja on.

2. Poliitsei walmab selle järele, et kõik tingimused, mis loteriide seaduses ette nähtud, täpselt täidetakse, ning muu seas, et wõitude arw ei tohi mitte wähem olla, kui $\frac{1}{100}$ müügiletulewarest piletitest, ja wõitude koguwäärus mitte wähem kui $\frac{1}{5}$ pileтите hinnast. Samuti walmab poliitsei, et asjad, mis wõiduks määratud, enne wäljaloostmist ära hinnatakse ja selle üle wastaw akt tehakse, kusjuures järelwalwet wäljaloostmise juures teostab: a) kui müügiletulewate pileтите koguhind on kuni 100.000 margani — poliitseiametnik teenistusastme järele mitte alla raioontülemat, b) kui pileтите koguhind on üle 100.000 marga — poliitseiametnik teenistusastme järele mitte alla jaoskonnaülemat või tema abi.

3. Lubasid wäljaandwad asutused kohustawad lubakirja wäljaandmise korral loteriide toimepanijaid mitte hiljem kui kolme kuu jooksul rahalise loterii pealt ja mitte hiljem kui ühe kuu jooksul loterii-allegri pealt wastawat aruannet kohaliku poliitsei ülemale ette panema. Aruandes peab üksikasjaliselt aratähendatud olema loterii sisetulew, wäljaminek ja puhas ülejääk ning juurde lisatud olema Eesti Panga osakonna kwoitung riigi heaks wõetawa maksu aramatsmise üle ja kwoitung ehk allkiri puhta ülejäägi wastawalt edasiandmise üle.

4. Poliitseiülemad walmawad, et aruanded õigel ajal neile kätte jaadetakse. Aruannet jaades teewad poliitseiülemad kindlaks: a) kas wõitudelt riigi heaks wõetaw maks õieti tasutud on, b) kas puhas ülejääk wastawalt edasi antud.

Aruande ühes märkusega riigi heaks wõetawa maksu aratsumise üle ning selle üle, et aruanne kontroleeritud on, jaadamad poliitsei ülemad lubakirja wäljaandjale asutusele alalhoidmiseks.

5. Wõitude pealt riigi heaks wõetawat maksu ei tule poliitseiametnikkudel mitte wastu wõtta, waid nõuda loteriide toimepanijatel, et maks saaks nende eneste poolt Eesti Panga osakonda ära makstud.

6. Käesolew juhatuskiri on antud loteriide seaduse

(Sead. nr. 103, „R. L.“ nr. 53 — 1919 a.) § 14 põhjal.

29. mail 1923 a.

Sifeminister Einbund.
Rahaminister G. Westel.

Rohuminiisteeriumi määrus 5. juunist nr. 5.

Rakwere-Paide rahukogu ringkonna rahukohtunikkude jaoskondade idõpiirkondade muutmise üle. Wiru maakonna Wastnarwa ja Storjatina wallad üle wiia Jifaku rahukohtuniku jaoskonnast Narwa 3. rahukohtuniku jaoskonda.

Ehituspeawalitsuse ringkiri 19. mail j. a. nr. 1187.

Ehituspeawalitsusele on teatawaks saanud, et linnade ja alewite omawalitsuse asutused mitte kullalt nõudlitud ei ole, et ehitused omawalitsuse asutuste piirides saaksid teostatud linna, alewi ehk tarwilisel korral Ehituspeawalitsuse poolt kinnitatud projektide ja plaanide järele. Sarnane nõutus ei tekita mitte üfti soowitawaid tagajärgi ja rahulolematust, waid on ehitusseaduse järele täiesti lubamata.

Maksma ehitusseaduse järele allub ehitus-poliitsei järewalwe teostamine Ehituspeawalitsusele ja poliitseiwoimudele. Et aga Ehituspeawalitsus ehitus-poliitseilist järewalwet sellekohase apa-raadi puudusel kohtadel teostada ei saa, siis palub Ehituspeawalitsus ehitus-poliitseilist järewalwet panna kohalike poliitseiwoimude peale, filmas pidades järgmist:

1. linnades ja alewites wõib teostada ehitusi teedeministri poolt kinnitatud linna ehk alewi plaanide järele;

2. ehitusi wõib teostada linna, alewi ehk tarwilisel korral Ehituspeawalitsuse poolt kinnitatud projektide ja plaanide järele, projektile peab tingimata juure lisatud olema situatsiooniplaan;

3. ehitustõid wõib juhutada linna- ehk alewiwalitsuse poolt kinnitatud wastutaw isik; wiimane peab linnades olema ehitusõigustega;

4. kõrwalekalbumiste üle ülewaltähendatud nõudmistest palun wiibimata Ehituspeawalitsusele teatada, süüdlaste wastutusele wõtmiseks.

Poliitsei peawalitsuse ülema päewakärguga 2. juunist j. a. nr. 33.

On ette tulnud, et mõned poliitsei ametnikud, waatamata waremalt antud juhndõride peale, oma heatsarwamise ja aranagemise järele riigi maksu-maksjatele maksutähtaega pikendamad, mille tagajärjeks juhtumist on olnud, kus maksuwoõlgnikud kõik omad warandused ära müünud ja endid maksujõuetuks kuulutanud, mille tagajärjel wõlga sisse nõuda wõimata oli.

Tuletan meelde kõigile poliitsei ametnikkudele, et poliitsei ei ole õigustatud oma heatsarwamise ja

rele maksujatele maksutähtaegu pikendada, waid maksutähtaja pikenduse asjad alluwad otsekohestest maksude peawalitsusele, kes pikenduse korral ka wastawa karantii wõi kindlustuse wõtab, et maks, mille tasumiseks tähtaja pikendust palutakse, ka tingimata tasutud saab.

"Niigi Teataja" nr. 81—84 siju.

Nr. 81/82. Juhatuskiri loteriide seaduse kohta. — Metja trahwi taksi tabel. — Määrus tagawara heinamaade wäljarentimiseks.

Nr. 83. Määrus awalikkude algkoolide seaduse elluwõimise kohta. — Määrus Katwere-Paide rahukogu ringtonna rahukohtunikkude jst. tööpõhikondade

muutmise üle. — Määrus awalikkude koolide tunnikawade kohta. — Määrused maksude wõtmise kohta omawalitsuse kulude katteks Pärnu maakonnas. — Nimetused, ametisse kinnitused, ametist wabastus.

Nr. 84. Määrus sadama ametnikkude ja wälisteenijate wormiriide kandmise ja sellega warustamise kohta. — Määrus tolliseadustiku käsitamise juures külwiseemnete sissewõetud ülemalwe teostamiseks seemnemüügi seaduse ja määruste põhjal. — Määrus risitilheinaseemnete sisse- ja wäljaweo kohta. — Nimetused, ametisse kinnitus. — Posti peawalitsuse teadaanded.

Wäljaandja: Toimetuskomisjon.

Wastutaw toimetaja: G. Maddison.

Tegelik toimetaja: A. Rogermann.

Kuulutused.

Teadaanne.

Tartu politseiametnikkude kogu juhatus teatab sellega, et neljapäeval, 21. juunil s. a., kell 4 p. l., saab kogu ruumis, Tartus, Mia tän. nr. 8, ära peetud kogu

üldkoosolek

järgmise päewakorraga:

1. Koosoleku awamine.
2. Juhataja ja kirjatoimetaja walimine.
3. Kogu ruumide küsimus.
4. Ettepaneku walimine.
5. Kodukorra kinnitamine.
6. Teatajalitme liikmemaks.
7. Läbirääkimised.

Ilummine on tingimata tarwilik.

Tartus, 9. juunil 1923 a.

Juhatus.

Kuulutus.

26. juunil s. a., kell 10 homm., saab Mäo wallas, Mündi mõisas, A. Lemberg'i lüpsilehm, 4—5 a. wana, hinnatud 3000 marka, enampakkumisel ära müüdüd, Lemberg'i tulu- ja isikumaksu wõlgade katteks.

Paides, 14. juunil 1923 a.

Nr. 02446.

Järwa m. pol. 1. jst. ül. (alkiri).

Kuulutus.

Järwa maakonna politsei 2. jst. ülem kuulutab sellega, et 25. juunil 1923 a., kell 12 päewal, saab Albu wallas, Panga külas, Karl Johanson'i päralt olew riiekap, hinnatud 1200 mk., enampakkumisel ära müüdüd, 1200 marga kooli trahwi katteks.

Järwa-Jaanis, 13. juunil 1923 a.

Järwamaa pol. 2. jst. ül. f. t. W. Teets.

Kuulutus.

Järwa maakonna politsei 2. jst. ülem kuulutab sellega, et 25. juunil 1923 a., kell 10 homm., saab Albu wallas, Panga külas, Willem Laas'i päralt olew punane lehm, hinnatud 4000 mk., enampakkumisel ära müüdüd, 680 marga ühes % tulumaksu katteks.

Järwa-Jaanis, 13. juunil 1923 a.

Järwamaa pol. 2. jst. ül. f. t. W. Teets.

Kuulutus.

Järwa maakonna politsei 2. jst. ülem kuulutab, et 25. juunil 1923 a., kell 12 päewal, saab Koerus Karl Plink'i päralt olew lammas, hinnatud 600 mk., enampakkumisel ära müüdüd, 410 marga tulumaksu katteks.

Järwa-Jaanis, 12. juunil 1923 a.

Nr. 0796.

Järwamaa pol. 2. jst. ül. f. t. W. Teets.

Kuulutused.

Tunnistatakse maksusetaks järgmised tunnistused:

Sander, Auu Jaani t., hobusepassid, w. a. Koonga wallawal. 27. 1. 21 a. nr. 734 ja 735.

Baum, Jaan, laskeriista luba, w. a. Pärnu maak. pol. ülema poolt 11. 4. 21 a. nr. 196/565, maksusega 11. 4. 23 a.

Baranow, Aleksander Jakobi p., ajut. isikutunnistus, w. a. Jõhvi pol. jst. 1. 5. 21 a. nr. 208, ühes elamislubaga, w. a. Harju maak. pol. ülema p. 31. 10. 22 a. nr. 2040.

Wafar, Liisa Peedu t., hobusepass, w. a. Suuremõist wallawal. 23. 2. 21 a. nr. 479.

SHOKOLAAD

„TRICBY“

A.-S. „RENOMMÉE“

WABRIK - VOLTA TÄN. NR. 3

Kontor - Vana Viru tän. nr. 13. Kõnetratt 16-72.

TALLINN 13688

Kuulutus

26. juunil 1923 a. kell 12 päewa saab Suigu wallamaja juures Mihkel Steinberg'i kolm lehma enampakkumise teel kohemaksetawa raha eest ära müüdud 1921 ja 1922 a. maksu wõlgade 17770 marga ühes wiivituse % ja müümisest tekkivate kulude tasumiseks.

Üleskirjutud lehmad on hinnatud 22.000 mrk. ja on oksjoni päewal oksjoni kohal näha. Nr. 01384, 01496, 01496.

Pärnus, 5. juunil 1923 a.

Pärnu maakonna
Politsei III. jaosk. Ülema k. t.: **H. Wäljaots.**

Kuulutus.

27. juunil 1923 a., kell 12 päewal, saab Taali wallas, Põlendamäe mõisas, enampakkumisel ära müüdud Martin Tiiron'i hobune, tulumatju wõlgade 2119 marga tasumiseks. Hobune on hinnatud 3000 marka ja on oksjoni päewal oksjoni kohal näha.

Pärnus, 11. juunil 1923 a.

Nr. 03690, 0980, 01460.
Pärnu mk. pol. 3. jst. ül. l. t. S. Wäljaots.

Kuulutus.

Järwa maakonna politsei 2. jst. ülem kuulutab sellega, et 25. juunil 1923 a., kell 12 päewal, saab Koerus, M. Matijeni päralt olem 1½ a. siga, hinnatud 2000 marka, enampakkumisel ära müüdud, 1906 marga tulumatju kattets.

Järwa-Jaanis, 12. juunil 1923 a.
Nr. 01515.

Järwamaa pol. 2. jst. ül. l. t. W. Teets.

Kuulutus.

Järwa maakonna politsei 2. jst. ülem kuulutab sellega, et 25. juunil 1923 a., kell 10 homm., saab Einmanni wallas, Kerguta külas, Karl Meiri päralt olem wäite pull, hinnatud 800 mk., ja 4 lammas, hinnatud 2400 mk., enampakkumisel ära müüdud, 2344 marga ühes % tulu ja teiste matjude kattets.

Järwa-Jaanis, 13. juunil 1923 a.
Nr. 0400, 01775.

Järwamaa pol. 2. jst. ül. l. t. W. Teets.

Kuulutus.

Järwa maakonna politsei 2. jst. ülem kuulutab sellega, et 26. juunil 1923 a., kell 10 homm., saab Einmanni wallas, Kuie külas, Richard Siimon'i päralt olem kummut, hinnatud 1000 mk., regi — 800 mk., niffel teemasin — 1300 mk., 30 puuda heinu — 1200 mk., 3 tündrit kartulid — 720 mk. ja wäite raudahi, hinnatud 300 mk., enampakkumisel ära müüdud, 4310 marga ühes % tulu ja teiste matjude kattets.

Järwa-Jaanis, 12. juunil 1923 a.
Nr. 0421, 0130, 1643²².

Järwamaa pol. 2. jst. ül. l. t. W. Teets.

Kuulutus.

21. juunil s. a., kell 12 päewal, saab Koigi wallas, wallamaja juures A. ja S. Lemwaldt'ide lehmil mullikas, hinnatud 1500 marka, enampakkumisel ära müüdud, Lemwaldt'ide tulu- ja isikutatju wõlgade kattets.

Paides, 14. juunil 1923 a.

Nr. 02704—02709.

Järwa mk. pol. 1. jst. ül. (allfiri).